

TÄNAPÄEVA HARIDUSEST JA KOMPLEKSSÜSTEEMIDEST

Jüri Engelbrecht

TTÜ Küberneetika Instituut

Eesti Teaduste Akadeemia

Maailma Kunsti ja Teaduse Akadeemia – WAAS

MILLEST JUTTU

- **Komplekssüsteemid**
- **Maailm kui tervik**
- **Haridusest**
- **Muutmistest**

Lõpetuseks: mida võtta kaasa?

KOMPLEKSSÜSTEEMID

- koosnevad paljudest omavahel seotud osadest
- osade vahel interaktsioonid (vastasmõjud)
- interaktsiooni tulemiks uus kvaliteet
- mitteadditiivsus (mittelineaarsuse mõju)
- determineeritud ennustamatus
- hulk omadusi:
  - tundlikkus algandmete suhtes
  - kaootilised režiimid
  - adaptiivsus
  - jne

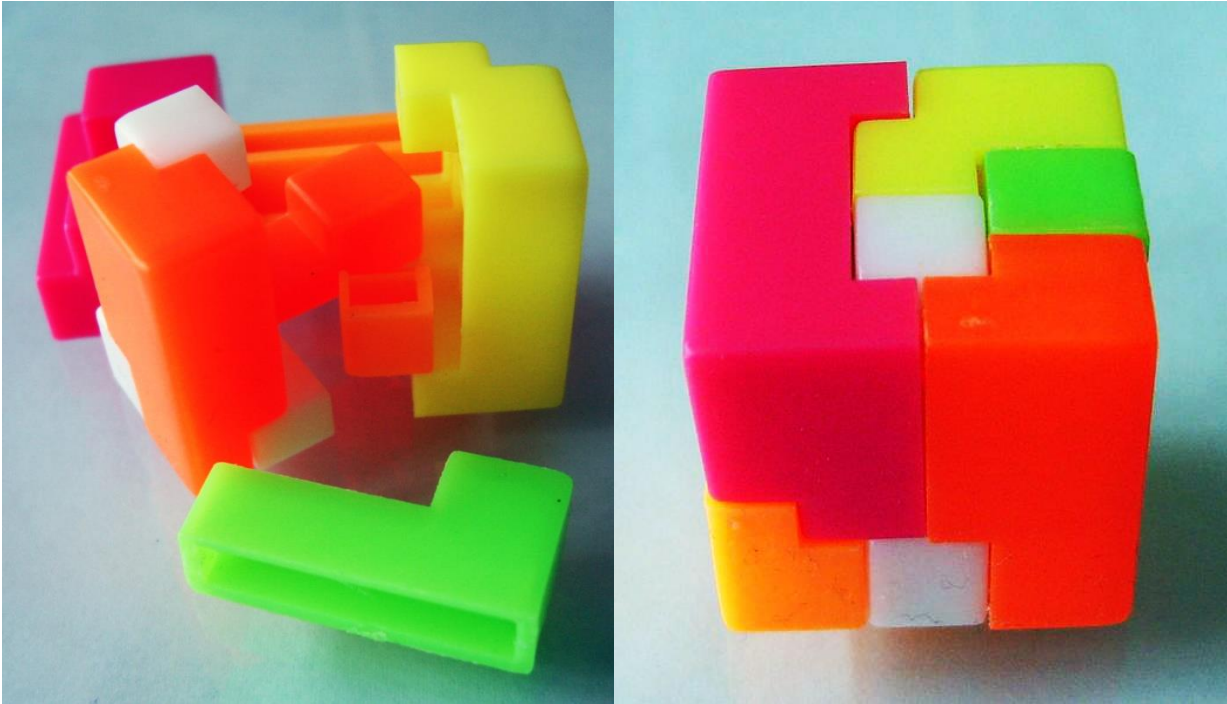
Aristoteles:

Tervik on suurem kui tema osade summa

Toffler:

Üks kõige arenenum tänapäeva Lääne tsivilisatsiooni oskusi on tükeldamine: see on probleemide lahkamine nende kõige väiksemateks komponentideks või osadeks eesmärgiga neist aru saada ja lahendada. See oskus on meil ülihea. Nii hea, et me sageli unustame osad panna tagasi kokku tervikuks.

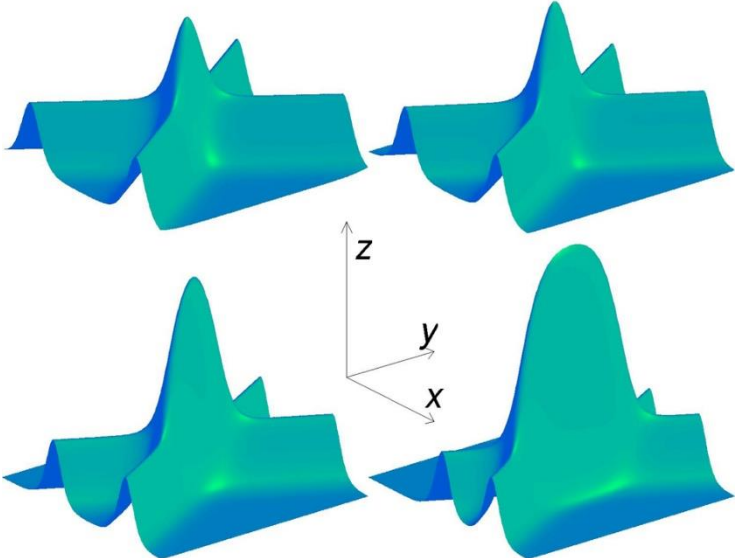
Näited

Source: Wikipedia

Näited

$$1 + 1 = 4 !$$

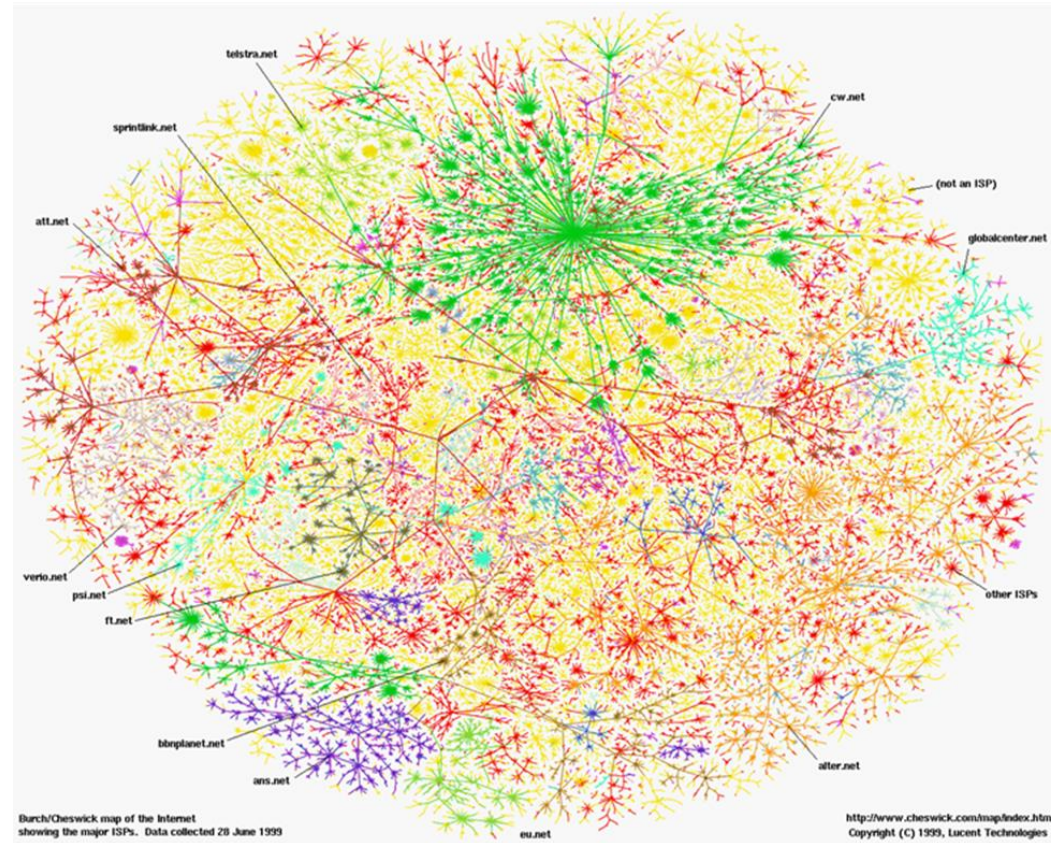

STRUKTUURID

- **fraktalid**
- **võrgustikud**
- **hierarhiad**

Näited

Internet

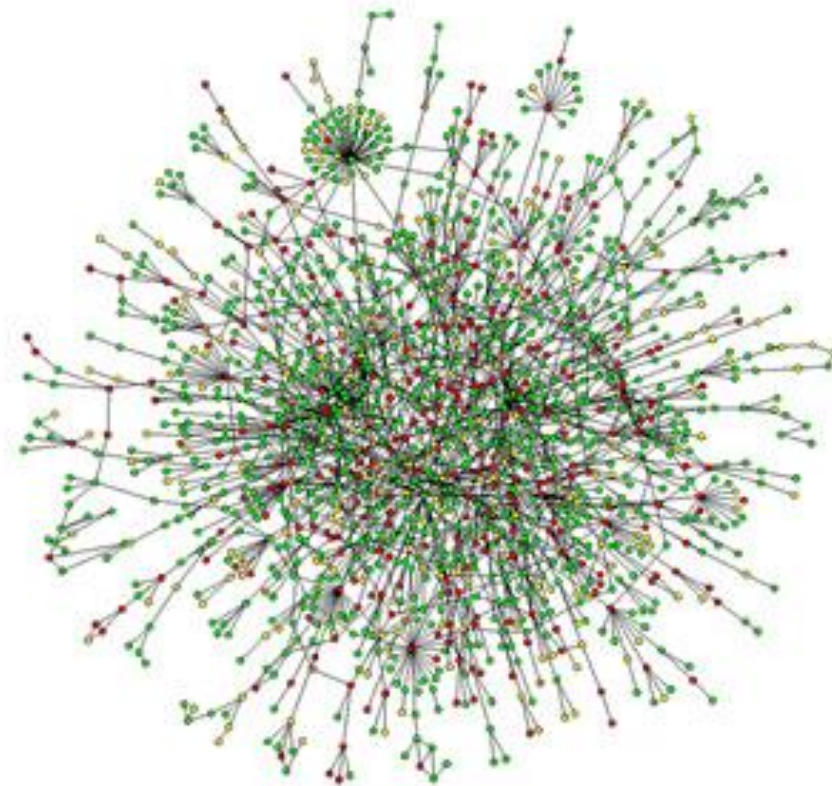

Source: Internet

Näited

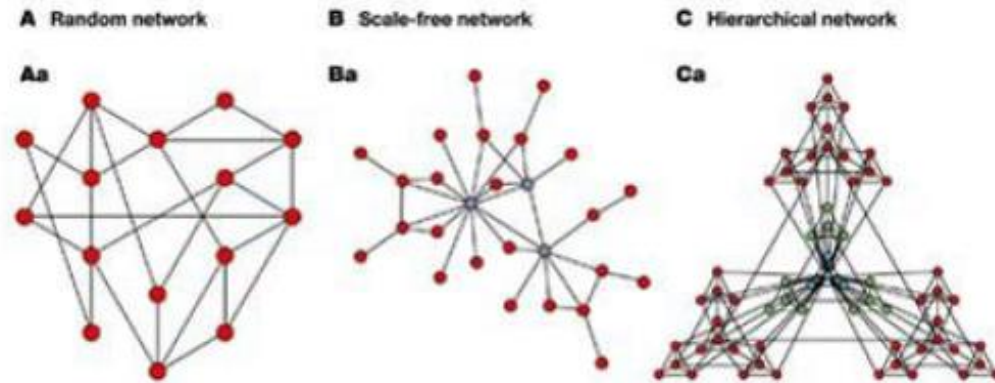
Proteiini võrgustik

Source: Internet

Näited

Global network properties

Simulation of universe

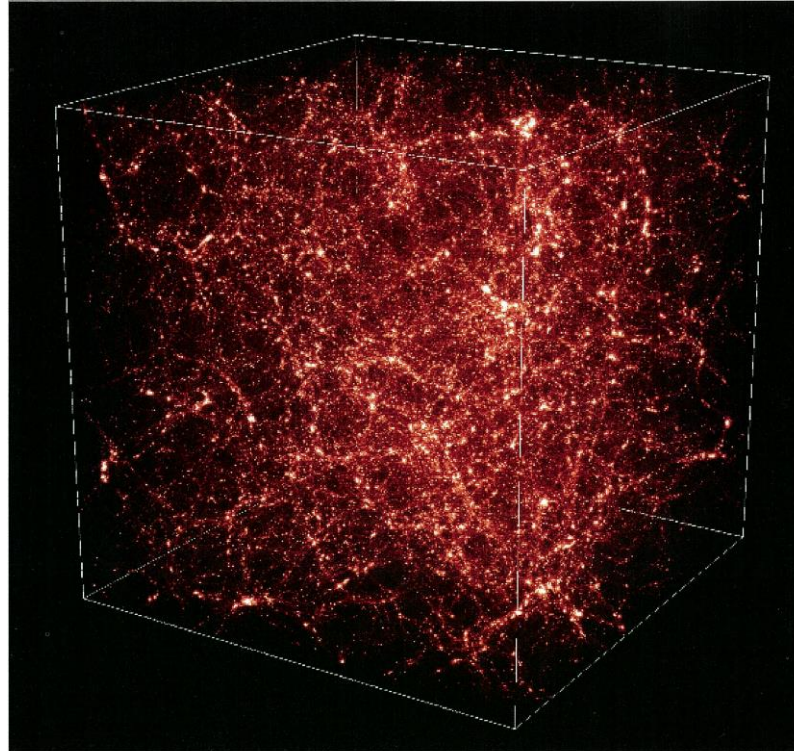

Figure 1 : simulations numériques de la formation des structures (crédit Projet Horizon, <http://www.projet-horizon.fr/>). Le projet Horizon rassemble depuis 2005 les principaux groupes de simulations extra-galactiques en France, soit une vingtaine de chercheurs, afin de progresser de façon significative dans le problème de la formation des galaxies dans un contexte cosmologique. Les plus grosses simulations au niveau international ont été effectuées dans ce cadre, comprenant non seulement la matière noire, mais l'hydrodynamique du gaz, la formation des grandes structures, des premières étoiles, etc. Les plus ambitieuses recouvrent une région du ciel comprenant tout l'Univers observable aujourd'hui, jusqu'à l'horizon cosmique (ou remontée dans le temps/ espace de 13,7 milliards d'années-lumière), d'où le nom du projet.

Source: Science

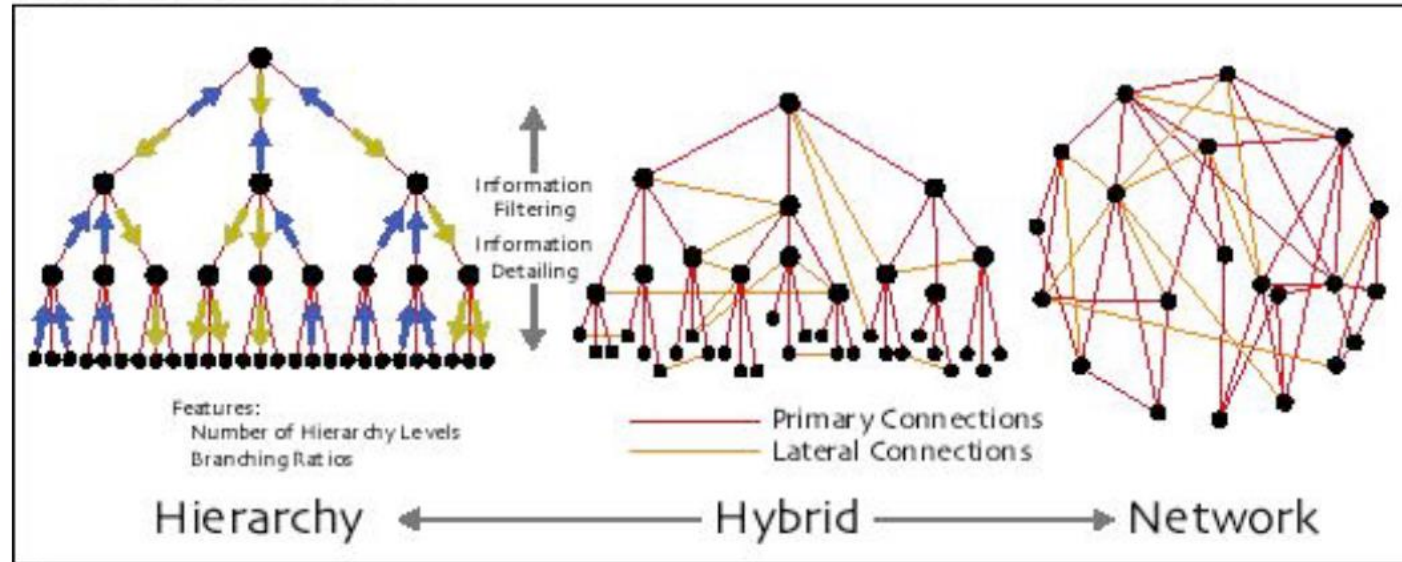
Boids – bird swarms

Source: Wikipedia

Näited

Control Structures

MAAILMAPILDI TERVIKLIKKUS

Holistlik maailmapilt, seostatus

Metafoorid:

liblika tiivalöök

- ✓ väike maailm (6 käepigistust)
- ✓ sotsiaalsete sidemete efektiivsus (*Dunbari arv*)
- ✓ vaatluste usaldatavus (*Ptolemaios, Kopernikus*)

HOIATUS

**Mitte kõik, mis on loenduv, loeb
ja mitte kõik, mis loeb, pole loenduv**

W. Cameron, 1963

Füüsikalised kompleksüsteemid:

Termodünaamika tingimused

Interaktsioonid mõõdetavad

Sotsiaalsed kompleksüsteemid:

Väärtused

Interaktsioone raske (võimatu?) mõõta

HARIDUSE PROBLEEMIDEST

Fragmenteeritud:

matemaatika

füüsika

bioloogia

ühiskond

jne

HARIDUS:

**UNESCO: Seven complex lessons in education
for the future *E. Morin* 1999**

- **printsiihid**
- **õpetamine**
- **.....**
- **arusaamine**
- **eetika**

HARIDUS

Agnew, Fox, 2014

Jacobson, Wilensky, 2006

Jürg, Davis, Nickmans, 2007

praegune paradigma – faktoloogia

uus paradigma – kompleksüsteemid ja terviklikkus

Põhiküsimus:

Kuidas panna tükid tervikuks?

Komplekssüsteemid hariduses

Haridus on ise komplekssüsteem

Kas õpetajad on valmis? Õpetajate õpetamine

Raskused:

Põhjus – tagajärg (causality)

Juhuslik – määratud (random-deterministic)

Tagasiside (feedback)

Uute teadmiste/oskuste ettenägelikkus (anticipation)

Väärkujutiste kummutamine

Põhimõtteid:

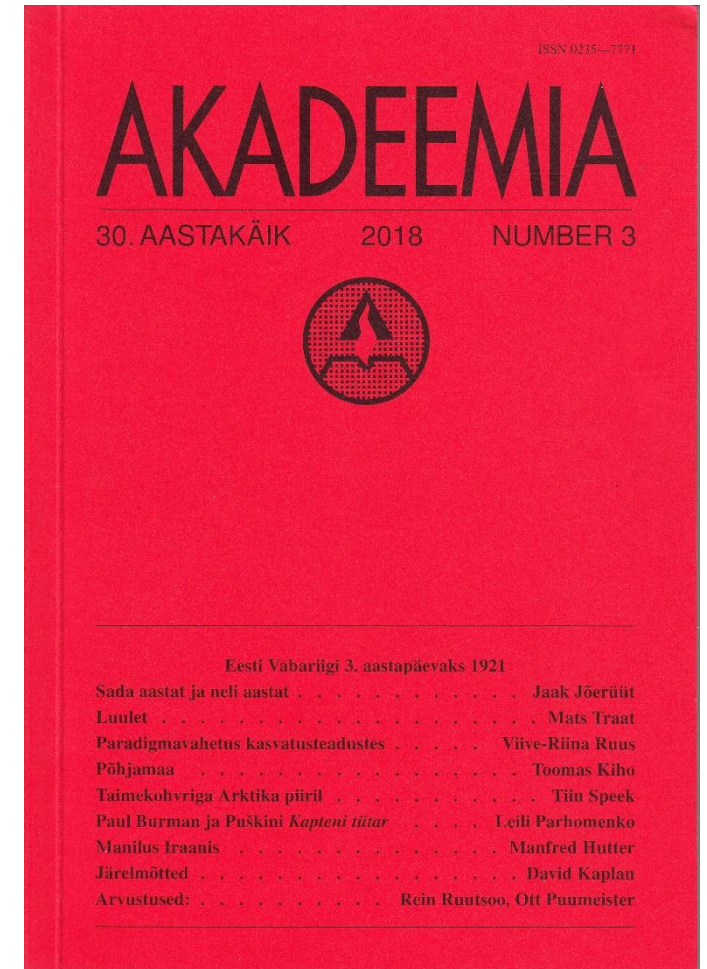
Viive-Riina Ruus. Paradigmavahetus kasvatusteadustes.

Akadeemia, 3/2018, 399-430

Jüri Engelbrecht. Tänapäeva haridusest ja

komplekssüsteemidest.

Akadeemia, 11/2018, 1936-1955

Kultuur:

C.P. Snow. Kaks kultuuri ja teadusrevolutsioon

J. Kagan. Kolm kultuuri. Loodusteadused, sotsiaalteadused ja humanitaarteadused 21. sajandil

Tartu Ülikooli Kirjastus, Tartu, 2017

WAAS ja World University Consortium (WUC) FUTURE EDUCATION

Conferences:

Berkeley 2013

Rooma 2017 (*A. Zucconi*)

Rio de Janeiro 2018

Belgrad 2019

UNESCO:

WORLD CONGRESS ON COMPLEX THOUGHT

Paris, 2016

LÕPETUSEKS

Muutuste mõjutamine:

inimesed

institutsioonid

strateegiad

mõju-uuringud

Maailma muutmine algab muutmisest igapäevast peast

Täna tähelepanu eest!

